

Назарко Юлія Вячеславівна,
аспірантка кафедри конституційного
права та прав людини НАВС
Науковий керівник: Камінська Н. В.,
професор кафедри конституційного
права та прав людини НАВС, доктор
юридичних наук, професор

ПРАВА ДИТИНИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Життя дітей та їх права викликали і викликають пильну увагу з боку різних держав міжнародного співтовариства, зокрема і України. Вперше в 1924 році Ліга Націй прийняла Женевську Декларацію прав дитини. В Декларації зазначалися в основному заходи відносно рабства, дитячої праці, торгівлі дітьми. Згодом у 1959 році Організація Об'єднаних Націй прийняла Декларацію прав дитини, в якій проголошені соціальні і правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей. А потім 20 листопада 1989 року Генеральною Асамблеєю була прийнята Конвенція про права дитини, яка вважається світовою конституцією для дітей. Україна ратифікувала цю Конвенцію про права дитини 27 лютого 1991 року, тим самим взяла на себе обов'язки по забезпеченню прав дитини.

У статті 6 Конвенції про права дитини Організації Об'єднаних Націй йдеться про те, що держави-учасниці визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя, та забезпечують у максимально можливій мірі виживання і здоровий розвиток дитини, а у статті 24 — що держави-учасниці визнають право дитини на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я, намагаються забезпечити, щоб жодна дитина не була позбавлена свого права на доступ до подібних послуг системи охорони здоров'я.

Влучно Л. А. Ольховик зазначає поняття право дитини на здоров'я трактує як природне право фізичної особи перебувати в стані повного фізичного та душевного благополуччя, що реалізується закріпленими у праві правомочностями та гарантується державою [1, с. 123]. Варто зауважити, що здоров'я дитини включає не лише стан повного фізичного та душевного благополуччя, а також і соціальних якостей.

З приводу нормативного закріплення, то в Конституції України немає окремої статті, котра б зазначала права дитини на охорону здоров'я, але в Конституції України зазначається: людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст.3); кожна людина має невід'ємне право на життя і на захист свого життя та здоров'я (ст. 27); кожна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям (ст.28); кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу (ст. 49).

Крім Конституції право на охорону здоров'я дитини зокрема зазначаються статтями Сімейного, Цивільного, Кримінального та Кримінально процесуального кодексів України. Якщо звернутися до законів України, то право на життя та охорону здоров'я дитини встановлене в статті 6 Закону України "Про охорону дитинства". Згідно цієї статті: "Кожна дитина має право на життя з моменту визначення її живонародженою та життєздатною за критеріями Всесвітньої організації охорони здоров'я. Держава гарантує дитині право на охорону здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу в державних і комунальних закладах охорони здоров'я, сприяє створенню безпечних умов для життя і здорового розвитку дитини, раціонального харчування, формуванню навичок здорового способу життя".

Права дитини в частині, яка стосується її здоров'я, має певні особливості. Так, правомочність щодо володіння і використання здоров'я здійснюється, наприклад, шляхом

звернення особи до закладу охорони здоров'я та підписання відповідного договору на надання медичної допомоги. Ще одним способом використання свого здоров'я є донорство та виношування і народження дитини, зачатої шляхом уведення в організм жінки чужої заплідненої яйцеклітини (сурогатне материнство). Ясна річ, нічого з наведеного вище самостійно дитина здійснити не може. Дитина як суб'єкт, повністю залежний на певному етапі свого розвитку від батьків або осіб, які їх замінюють, не може самостійно, повною мірою користуватися і, тим більше, розпоряджатися своїм здоров'ям. Тому стосовно дітей доречніше розглядати право на здоров'я крізь його соціальну складову, використовуючи термін «право на охорону здоров'я та медичну допомогу», тим більше, що це поняття офіційно закріплене в національному законодавстві [2, с.2]. Можна підсумувати, що специфіка реалізації дитиною права на охорону здоров'я полягає у тому, що кожному праву дитини відповідає обов'язок її батьків або осіб, які їх замінюють. Саме батьки мають відповідні права і обов'язками стосовно забезпечення права дитини на охорону здоров'я.

Звернемо ще увагу на можливість реалізації права на охорону здоров'я ще у ненародженої дитини. Існують різні підходи до того, що вважати моментом виникнення життя, а значить і виникнення прав (ембріональна, натусіальна, момент формування нервової системи тощо). Розглянемо позицію Європейського суду з прав людини з приводу права плоду на життя: «Кожна людина – і контекст, у якому це поняття вживається, підтверджує думку про те, що поняття, яке цей термін означає, не охоплює ненароджених та «життя» плоду тісно пов'язане з життям вагітної жінки і не може тлумачитись окремо від нього». А у справі Еванс проти Сполученого королівства Європейський суд з прав людини зазначив, що питання про те, коли виникає право на життя у людської істоти, належить до сфери оцінювання держави. Отже, знову можна говорити про реалізацію свого права ненародженою дитиною, як реалізацію права саме вагітної жінки.

Цікавим є також поняття, як найкращі інтереси дитини у сфері охорони здоров'я – це принцип прав дитини, водночас і правовий критерій, що полягає у задоволенні її індивідуальних інтересів, який застосовується у медичній практиці, з урахуванням думки дитини. Враховуючи загальний поступ до переважання критерію зрілості над критерієм віку, позиції дитини має приділятися належна увага. На жаль, національне законодавство не містить фактично жодних положень щодо принципу найкращих інтересів дитини у сфері охорони здоров'я. Так, Демченко пропонує статтю 44 Закону України: «Основ законодавства України про охорону здоров'я» доповнити ч. 3 наступним змістом: «найкращі інтереси дитини мають бути основним фактором при застосуванні методів профілактики, діагностики, лікування, реабілітації та лікарських засобів» [3, с. 2].

Дотримання прав дитини є одним із пріоритетних напрямів роботи Уповноваженого з прав людини. Так у структурі Секретаріату Уповноваженого створений підрозділ з питань дотримання прав дитини, до повноважень якого відносяться питання щодо дослідження стану дотримання в Україні прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та підготовка пропозицій Уповноваженому з прав людини щодо вжиття актів реагування з метою запобігання порушенням прав дитини або сприяння їх поновленню.

Також держава відповідно до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» через інші спеціально уповноважені органи виконавчої влади здійснює контроль і нагляд за додержанням законодавства про охорону здоров'я, державних стандартів, критеріїв та вимог, спрямованих на забезпечення здорового навколишнього природного середовища і санітарно-епідемічного благополуччя населення, нормативів професійної діяльності в галузі охорони здоров'я, стандартів медичного обслуговування, медичних матеріалів і

технологій. Вищий нагляд за додержанням законодавства про охорону здоров'я здійснюють Генеральний прокурор України.

Отже, право на охорону здоров'я є одним з головних природних невідчужуваних особистих немайнових прав дитини, яке визнається та охороняється на національному рівні державою та й актами міжнародного права. Але для повної реалізації права на охорону здоров'я та його забезпечення мають бути розроблені відповідні вдосконалення чинного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ольховик Л. А. Особисті немайнові права дитини за цивільним законодавством України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2006. 219 с.
2. Резнік Г.О. Права дитина на охорону здоров'я. Приватне право і підприємництво. 2014. Вип. 13.
3. Демченко І.С. Найкращі інтереси дитини у сфері охорони здоров'я: український підхід. Часопис Київського університету права. 2016.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України.1996. №30.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України №2801 XII від 19.11.1992 р. <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Про охорону дитинства: Закон України №2402 від 26.04.2001 р. <http://zakon4.rada.gov.ua>.